

KRONIKA

Jubilejní XX. svatováclavské setkání v Jeseníku v roce 2020

28.–30. září 2020

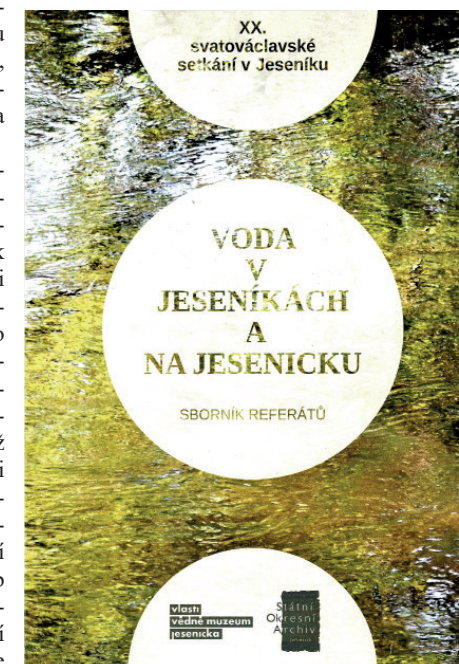
Symposium

Již dvacátý ročník tradičního setkání vlastivědných pracovníků s laickou veřejností, které se koná okolo svátku patrona českých zemí, se tentokrát nesl ve znamení VODY, a to doslova ve všech skupenstvích a podobách. O vskutku širokém rozpětí, jaké dané téma nabízí, se ostatně mohli přesvědčit účastníci symposia, jež proběhlo 29. září opět v Zimní zahradě Priessnitzova léčebného sanatoria. Zhruba šest desítek zájemců o regionální vlastivědu si tak vyslechlo příspěvky jak z oblasti historie, dějin umění či etnografie (dopolední panel), tak také ze sféry věd přírodních (odpolední panel). Jak se již stalo dobrým zvykem, na sympoziu nevystoupili jen odborníci z řad muzejníků, archivářů či vědeckých pracovníků ústavů a univerzit, ale rovněž studenti prezentující výsledky svých výzkumů (tentokrát v oblasti radioaktivity jeseníckých pramenů).

Svatováclavský sborník

Rozdělení příspěvků na část společenskovední a přírodovědnou přirozeně reflektoval i XX. svatováclavský sborník, který vzhledem k množství textů nabyl oproti předchozím ročníkům viditelně na objemu. Za desítkou studií, jejichž autoři vodu uchopili jako zásadní ekonomický či kulturní prvek historie tohoto kraje, následovaly texty pojímající životodárnou kapalinu optikou hydrologie, meteorologie, geologie či biologie. Sborník redakčně připravil odborný pracovník VMJ Matěj Matela spolu s grafickou VMJ Veronikou Němcovou, předmluvu napsali představitelé dvou hlavních institucí, z jejichž iniciativy se svatováclavské setkání pořádá – za VMJ ředitel Pavel Rušar, za SOKA ředitelka Bohumila Tinzová.

Publikaci otevírají studie s tematikou vodoléčby, jeseníckého fenoménu par excellence. Po textu zabývajícím se Schweinburgovým ústavem ve Zlatých Horách sborník přináší povídání o jeseníckém hydropatovi Josefu Weissovi, jehož schopností si vyžádali až v Anglii. O vodoléčbě z poněkud jiného úhlu pohledu hovoří text o způsobech vyobrazení této tematiky na mincích a následující pojednání o reflexi vodoléčby v básních hostů gräfenberských lázní. Poté se již čtenář přenesl do sféry lidové slovesnosti původních obyvatel regionu, v jejichž pověstech hrála voda a vodní bytosti významnou úlohu. O vodě v umění pojednává i další text, jenž si vetknul za cíl přiblížit způsob zobrazování vodního živlu v díle umělce Jiřího Jílka. Voda nejen jako tekutina dávající život, ale i coby nositel zkázy – právě to je

ústředním tématem příspěvku o ničivých povodních v údolí řeky Desné v červnu roku 1921. Poslední tři studie společenskovední sekce pak přibližují zcela zásadní význam vody pro hospodářský život regionu v dobách před druhou světovou válkou – ať už v podobě zčásti zaniklé rybníční soustavy na Žulovsku, nebo desítek průmyslových zařízení (pil, mlýnů, fabrik apod.), které pracovaly na řece Bělé. Na chvíli se ocitneme i za hranicemi, když se vydáme za historií výstavby Otmuchovské přehrady.

Sekcí přírodovědnou otevírá studie o srážkových poměrech v Jeseníkách a historii srážkoměrných pozorování v této oblasti, přičemž přináší řadu pozoruhodných dat. Na podobné téma, konkrétně na měření průtoků vybraných bystřin a řek, se zaměřuje i další příspěvek, rovněž z dílny Českého hydrometeorologického ústavu. Text o možnostech využití podzemní vody v západní části Jeseníků je radou, ale zároveň i výstrahou budoucím generacím, že voda není samozřejmost. V následující studii překládá kolektiv autorů výsledky výzkumu radioaktivity vybraných pramenů na Jesenícku. Pojednání o povodních roku 1921, zařazené do předchozí sekce, doplňuje zde, v druhé části sborníku, studie o tzv. murách (tj. sesuvech půdy) na svahu Červené hory, jež vznikly právě onoho osudného června. V dalších příspěvcích se vrátíme opět na území okresu Jeseník. Nejprve abychom detailně prozkoumali vodou vytvořené tvary reliéfu (tzv. fluviální modelace) Zlatochlumského hřbetu, jednoho z okrsků Zlatohorské vrchoviny. Poté z kopců sejdem na nejnižší položené místo okresu zvané Vidnavské mokřiny, jejichž ochraně je vzhledem k přítomnosti množství vzácných rostlin zapotřebí věnovat značnou pozornost. Jesenícko v pradávných dobách, kdy sem zasahoval skandinávský ledovec, je tématem předposledního příspěvku. Sborník uzavírá pojednání o ochraně vody v lesních porostech, jak ji stanovují zákony České republiky.

Pracovníci Vlastivědného muzea Jesenicka

XV. konference policejních historiků v Praze

17.–19. září 2020

Ačkoliv epidemiologická situace výrazně poznamenala konferenční sezonu roku 2020, mezi akce, jež se v komplikovaných podmínkách podařilo uskutečnit, patřil jubilejní 15. ročník konference policejních historiků. Již tradiční setkání profesionálních i amatérských badatelů, zabývajících se dějinami bezpečnostních sborů a kriminalistiky, proběhlo ve dnech 17. – 19. září v pražském Muzeu Policie ČR. Počet účastníků byl v porovnání s předchozími ročníky omezený, jednak vlivem pandemie, jednak v důsledku rozhodnutí organizátorů vyhradit v programu jubilejní konference více prostoru primárně dlouholetým příspěvatelům. Časová dotace na jednotlivé referáty v rozsahu cca 30 minut tak byla v porovnání s většinou tuzemských oborových konferencí nadstandardní.

Stejně jako v předešlých letech se velká část vystoupení týkala úlohy pořádkových složek v událostech let 1938–1945. Soukromí badatelé Josef Macke a Patrik Keller přispěli případovými studiemi, přibližujícími epizody z působení Stráže obrany státu v československém pohraničí v září 1938. Jindřich Marek z Vojenského historického ústavu zmapoval málo známou účast bývalých četníků a policistů, osvobozených z koncentračních táborů, na obsazování západních Čech po boku americké armády na jaře 1945. Ondřej Kolář ze Slezského zemského muzea (SZM) popsal případy reaktivity bývalých československých četníků nacistickým okupačním aparátem ve Slezsku.

Další kategorii referátů představovaly biografické příspěvky. V daném směru zmiňme pojednání soukromého badatele Petra Steina o historikovi bezpečnostních sborů Otu Holubovi či příspěvek Ivany Kolářové ze SZM o četnickém důstojníkovi Otu Demelovi. Zazněla rovněž

vystoupení, věnovaná insigniím policejního aparátu či dějinám bezpečnostního a kriminalistického vzdělávání. V uvedeném ohledu zasluhuje pozornost především pojednání Pavla Vaňka z Archivu bezpečnostních složek o škole Pohraniční stráže v Kolodějích.

Patnáctý ročník konference se bohužel stal také posledním pro jednoho z tradičních účastníků, kriminalistu a kriminologa Martina Kloubka, který pouhých pár týdnů po konferenci po krátké nemoci zemřel.

Konferenční příspěvky organizátoři plánují publikovat formou sborníku v roce 2021.

Ivana Kolářová

Jitka Noušová (1932–1920)

Dne 29. září 2020 zemřela etnografka a muzejní pracovnice PhDr. Jitka Noušová, někdejší ředitelka Městského muzea v Ostravě (1967–1991). Její odborná práce byla zhodnocena již vícekrát,¹ připomeňme proto jen základní údaje týkající se jejího života a profesní dráhy a větší prostor věnujme bibliografii jejích prací; z ní vyplyne zaměření na problematiku výzkumu Ostravska, především hornických kolonií, i autorčina ochota popularizovat etnografický materiál pro širší okruh zájemců. Narodila se 10. července 1932 jako Jitka Pfařová v Praze, avšak dětství a mládí prožila na Ostravsku. Vystudovala gymnázium v Ostravě, ukončené maturitou v roce 1951. Studium etnografie na Univerzitě Karlově jí dalo vynikající základ k samostatné vědeckovýzkumné a muzejní práci; návrat na Ostravsko v březnu 1957 (po krátkém intermezzu v Městském muzeu v Domažlicích) byl spojen se získáním místa etnografa v Městském muzeu v Ostravě a současně s jedinečnou příležitostí pozorovat zblízka proměny industriálního prostředí, bohužel často velice intenzivní a hektické. Měnila se nejen Ostrava; proměny zasáhly města a vesnice v Pobeskydí a na celém Těšínsku; mizely zbytky života agrární společnosti, mladá generace se stěhovala do měst, a venkovská obydlí, pakliže nezaničila, se v lepším případě měnila v rekreační chalupy. Mnohem hůře na tom byly hornické kolonie, odsouzené k postupnému zániku. Pamětníci starých časů umírali a mizely nejen domy, ale i vybavení domácností, stejně jako někdejší oděv nebo památky po předcích, jež v moderní době, opojené civilizační perspektivou, ztrácely na významu. V této existenciálně vypjaté situaci poznala Jitka Noušová nejen Ostravsko, ale také Spálovsko – svéráznou, česky hovořící enklávu obklopenou (až do poválečného odsunu) německojazyčným obyvatelstvem rozlehlého Kravařska. Je nesporné, že funkce ředitelky ostravského muzea ji vzdálila terénnímu výzkumu, jež z hodnotila v řadě textů. Je to vlastně paradox, že řídicí funkce – spolu s dramatickou proměnou společenského klimatu po srpnu 1968 – Jitku Noušovou vytrhla z úspěšně započaté odborné a výzkumné aktivity... Budiž ještě zdůrazněno, že Časopis Slezského muzea v ní roku 1959 získal vítanou spolupracovnici a autorku studií, referátů a recenzí. Stalo se tak v době, kdy teprve klopotně hledal svou formu odborné muzejní revue – a o to spíše náleží tato vzpomínka na PhDr. Jitku Noušovou, doplněná výběrovou bibliografií,² právě jeho dnešním stránkami!

1 Milada ŘEHOŘOVÁ, *Padesátiny PhDr. Jitky Noušové, CSc.*, Přírodovědecký sborník Ostrava 26, 1982, s. 257–258; Mirjam MORAVCOVÁ, *Pozdrav PhDr. Jitce Noušové, CSc.*, Český lid 79/4, 1992, s. 368–369; Jiřina VESELKÁ, *Padesát let práce pro Ostravsko. K životnímu jubileu PhDr. Jitky Noušové*, Národopisný věstník 2007, s. 112–119.

2 Starší pokusy o bibliografii byly revidovány především s ohledem na období po roce 1970, kdy pod jménem Jitky Noušové vycházely studie Milana Myšky, viz Jana INDRŮVÁ, *Bibliografie prací prof. Milana Myšky za léta 1953–2009*, in: Aleš Zářícký a kol., Milan Myška. Z díla hospodářského historika, Ostrava 2010, s. 471–506.

Výběrová bibliografie

1958

II. celostátní pracovní porada muzejníků – etnografů, Časopis Slezského muzea – Acta Musei Silesiae, vědy společenské – scientiae sociales 7/2, 1958, s. 121–123.
Strážnice 1958, Radostná země 8, 1958, s. 156.

1959

Interiér v Hlavnici u Opavy, Radostná země 9, 1959, s. 37–41.
Poznámky k instalaci expozice Z dějin dělnického hnutí na Ostravsku v Městském muzeu v Ostravě, Časopis Slezského muzea – Acta Musei Silesiae, series B – Historia 8, 1959, s. 55–60.
Pracovní oděv na Spálovsku, Radostná země 9, 1959, s. 80–81.
Vývoj lidového interiéru ve třech obcích na Jablunkovsku, Radostná země 9, 1959, s. 37–41.

1961

Lidová architektura a budování muzea v přírodě, Časopis Slezského muzea – Acta Musei Silesiae, vědy historické – Historia 10/2, 1961, s. 115–120.
Lidový oděv na Spálovsku, Vítkovsko. Vlastivěda Severomoravského kraje č. 11–12, Opava 1961, s. 5–9.
Národopisná dokumentace současnosti, Zprávy muzeí a galerií Severomoravského kraje 1961/4, s. 54–55.
Osmdesátiny Karla Chotka, Radostná země 11, 1961, s. 126.
Seminář muzejních etnografů v Martině, Časopis Slezského muzea – Acta Musei Silesiae, vědy historické – Historia 10/1, 1961, s. 74.
[referát] *Rudolf Mík – Život na dědině, Ostrava 1960*, Časopis Slezského muzea – Acta Musei Silesiae, vědy historické – Historia 10/2, 1961, s. 140.

1962

Budování muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, Radostná země 12, 1962, s. 95–97.
Expozice výstavby socialismu v Městském muzeu v Ostravě, Radostná země 12, 1962, s. 55–56.
Národopisná dokumentace současnosti v našich muzeích, Radostná země 12, 1962, s. 30–31.
Národopisné sbírky Městského muzea v Ostravě, Český lid 49/4, 1962, s. 190–192.
Rodinný život v Hlavnici u Opavy, Radostná země 12/2, 1962, s. 115–120.
Tradiční nábytkové součásti interiéru na Jablunkovsku, Těšínsko 9/1–2, 1962, s. 9–14.
[referát] „*Lid v pěti generacích*“ – expozice *Národopisného ústavu Moravského muzea*, Časopis Slezského muzea – Acta Musei Silesiae, vědy historické – Historia 11/1, 1962, s. 55–56.
[referát] *Richard Jeřábek – Karpatské vorašství v 19. století*, Časopis Slezského muzea, série B, vědy historické 11/1, 1962, s. 64.
[referát] *Roman Reinfluss – Jan Świdorski, Sztuka ludowa w Polsce, Krakov 1960*, Časopis Slezského muzea – Acta Musei Silesiae, vědy historické – Historia 11/2, 1962, s. 132.

1963

Dokumentace průmyslu v historické expozici, in: *Muzea a technika. Rozpravy Národního technického muzea č. 7*, Praha 1963, s. 78–80.
Komplexní etnografický výzkum Ostravska, in: *Ostrava. Příspěvky k dějinám a výstavbě města 1*, Ostrava 1963, s. 336–337.

Ostravsko a jeho lid, Červený květ 6, 1963, s. 221–222.

Zprávy Městského muzea v Ostravě, Ostrava 1963, 32 stran (s Vladimírem Kroutilíkem).
[referát] *Český lid 1961*, Časopis Slezského muzea – Acta Musei Silesiae, vědy historické – Historia 12/2, 1933, s. 130.
[referát] *Witold Krassowski – Architektura drewniana v Polsce*, Časopis Slezského muzea – Acta Musei Silesiae, vědy historické – Historia 12/2, 1963, s. 129.

1964

Národopisná výstava v Orlové r. 1894. Příspěvek k počátkům slezského národopisu, Časopis Slezského muzea, série B, vědy historické 13, 1964, s. 85–90.
Městské muzeum v Ostravě, in: *Ostrava. Příspěvky k dějinám a výstavbě města 2*, Ostrava 1964, s. 223–226.
Muzejní expozice na frýdeckém zámku, Časopis Slezského muzea, vědy historické, série B 13/2, 1964, s. 198.
[referát] *Pavol Kuka – Andrej Kmet'*, Časopis Slezského muzea, série B, vědy historické 13/2, 1964, s. 203.
[referát] *Ludmila Hořká – Dolina, Praha 1962*, Časopis Slezského muzea, série B, vědy historické 13/2, 1964, s. 198–199.

1965

Bydlení v ostravsko-karvinském revíru. Materiálová zpráva z výzkumu, Časopis Slezského muzea, série B, vědy historické 14/1, 1965, s. 64–70.
Národopis hornictva ve sbírkách Městského muzea v Ostravě, Český lid 52/4, 1965, s. 250–251.
Sto padesát let Slezského muzea v Opavě, Český lid 52/3, 1965, s. 119.
Zemřela PhDr. Drahomíra Stránská, Zprávy Slezského ústavu Československé akademie věd v Opavě (1965) březen, č. 134, 2. strana obálky.

1966

2500 let nestárne (Výstava Lidový modrotisk v Ostravě), Ostravský kulturní zpravodaj 1966/5, s. 14.
Lidové tradice. Velikonoce, Ostravský kulturní zpravodaj 1966/4, s. 4.
Národopis Moravkoslezských Beskyd, Ostravský kulturní zpravodaj 1966/6, s. 4–5.
Něha pro každého (Výstava hraček v Ostravě), Ostravský kulturní zpravodaj 1966/1, s. 2.
Nejstarší doklady o lidových krojích, Ostravský kulturní zpravodaj 1966/3, s. 14.
Od roku 1872 (historie muzejnictví v Ostravě), Ostravský kulturní zpravodaj 1966/3, s. 4.
[referát] *Výstava Ostravsko v zrcadle umění*, Časopis Slezského muzea, série B, vědy historické 15, 1966, s. 1989.
[referát] *Národopisná výstava v českotěšínském muzeu*, Časopis Slezského muzea, série B, vědy historické 15, 1966, s. 190.

1967

Slezské lidové umění, Katalog výstavy, Praha, září – listopad 1967, Praha, Národopisné oddělení Historického muzea Národního muzea – Městské muzeum v Ostravě 1967, 30 stran.

1969

Hornický národopis, Ostravský kulturní zpravodaj 1969/5, s. 8.

Jubileum Rudolfa Kubína, Ostravský kulturní zpravodaj 1969/1, s. 13.
Nejzajímavější kostely (Dřevěné kostely v Beskydech), Ostravský kulturní zpravodaj 1969/3, s. 9.
Obrázky na skle, Ostravský kulturní zpravodaj 1969/2, s. 8.

1970

Osmdesát let Jaroslava Zahradníka, Český lid 57/3, 1970, s. 170.
Zvyky a tradice (vánoční ve Slezsku), Ostravský kulturní zpravodaj 1970/12, s. 8.

1974

Dokumentace průmyslu v Ostravském muzeu, Muzejní a vlastivědná práce 12/4, 1974, s. 206–208.
Národopisná výstava v Orlové r. 1894, Mionší, Dolní Lomná 1974, s. 17–18.
Národopisný výzkum v OKR, Ostravský kulturní zpravodaj 1974/6, s. 25–26.

1977

Družební vztahy Ostrava–Volgograd, Ostrava, 122 stran (s Miloněm Dohnalem a Josefem Vytiskou).
Hornická kolonie dolu Hlubina v Ostravě, in: Etnografie dělnictva 8, Praha 1977, s. 199–210.
Stavební vývoj hornické kolonie Dolu Hlubina v Ostravě v letech 1868–1975, in: Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 9, Ostrava 1977, s. 218–235.

1978

[Úvod], in: František Řehoř a kol., *Za zkamenělinami severní Moravy*, Ostrava 1978.

1979

Koncepčně znamená náročně, Ostravský kulturní měsíčník 4/2, 1979, s. 4–5.

1981

Činnost kulturních a kulturně osvětových institucí a zařízení v Ostravě po roce 1945 – Ostravské muzeum, in: Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 13, Ostrava 1981, s. 493–494.
Památky revolučního dělnického a komunistického hnutí, Ostrava, Městský výbor KSČ 1981, 68 stran.
Skanzen hlubinného dolování v Ostravě, in: Ostrava. Příspěvky k dějinám a výstavbě města 11, Ostrava 1981, s. 434–436.

1987

Interetnické procesy v ostravské průmyslové oblasti před první světovou válkou, in: Sborník ze semináře 200 průmyslové těžby v Dole Ostrava, Ostrava 1987, s. 2–12.

1990

Ostravské muzeum, Ostrava, Ostravské muzeum – Syndikát novinářů 1990, 36 stran.

Sestavil Pavel Šopák